

اثرات گردشگری پذیري مناطق روستايي بر توسعه اقتصادي

(مطالعه موردی: دهستان دلفارد، شهرستان جیرفت)

محمد جواد مهدی زاده^۱، محمود صبوحی صابونی^۲، آرمین عسکری^۳

چکیده:

روستاها به منزله فضای حیاطی تعداد بسیاری از انسان‌ها به ویژه در جوامع در حال توسعه که با انبوهی از مشکلات، محدودیتها و کمبود منابع و سرمایه روبه‌رو هستند، به منظور جوابگویی به تامین نیازها و همچنین ارتقای سطح و کیفیت زندگی، اشتغال و بهبود وضعیت اقتصادی- اجتماعی ساکنان این سکونتگاه‌ها در گذر زمان نیازمند رشد و توسعه هستند. از آنجا که فقیرترین روستانشینان را افراد بدون زمین کشاورزی یا با زمین اندک، تشکیل می‌دهند می‌توان با تنوع بخشی به فعالیتهای غیرکشاورزی در این سکونتگاه‌های انسانی موجبات اشتغالزایی، کاهش فقر و ایجاد رفاه اجتماعی نسبی را در این کانون‌های کوچک جمعیتی فراهم آورد. از این‌رو، برنامه‌ریزان برای رسیدن به توسعه پایدار روستاها، تدابیر و راهکارهای گوناگونی اندیشیده‌اند که در این بین می‌توان از بسط و توسعه صنعت گردشگری در روستاها به عنوان فعالیتی انسانی- اقتصادی که ضمن ایجاد اشتغال و درآمدزایی در سبب تعامل دوسویه و سازنده روستائیان با دیگر افراد و فرهنگ‌ها می‌شود، یاد کرد. روش کار در این مطالعه توصیفی- تحلیلی و روش جمع‌آوری اطلاعات به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی است. در روش میدانی، برای پی بردن به این مهم که ورود گردشگر تا چه حد تاثیرات اقتصادی بر زندگی مردم داشته است، پرسشنامه‌ای در ۱۰ بند تهیه و بین خانوارهای روستائیان حاضر در دهستان دلفارد از توابع بخش مرکزی شهرستان جیرفت پخش و اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شد. با توجه به گسترده بودن و نیز پیمایشی بودن تحقیق، از نمونه‌گیری استفاده و نتایج حاصل به جامعه آماری تعمیم داده شد. نتایج مربوط که به وسیله طیف لیکرت مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند، نشان می‌دهد، افزایش ورود گردشگر(رشد گردشگری) تاثیرات زیادی بر اقتصاد منطقه داشته است. در پایان به ارائه راهکارهای گوناگون برای اجرایی شدن طرح‌های گردشگری و توسعه این فعالیت در این دهستان مورد نظر برای زمینه‌سازی به منظور توسعه همه‌جانبه این دهستان اقدام شده است.

کلمات کلیدی: گردشگری پذیري، توسعه اقتصادي، دهستان دلفارد، شهرستان جیرفت، طیف لیکرت

^۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زابل (javadmehdizadeh55@gmail.com)

^۲ - دانشیار اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زابل

^۳ - دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زابل

ایران کشوری با جاذبه‌های فراوان می‌باشد. غنای جاذبه‌ها در ایران موجب شده است که آن را جهانی در یک مرز بنامند. جاذبه‌های ایران آن قدر متنوع است که تقریباً برای هر سلیقه‌ای انگیزه کافی برای سفر بدین کشور را به‌جود می‌آورد (نصیری و توتونچی، ۱۳۸۲: ۲۱۴). گردشگری روستایی یکی از بخش‌های جذاب گردشگری است که توسعه سریع آن را می‌توان به ویژه از دهه ۱۹۵۰ بدین سو جستجو کرد، که در کنار فعالیت‌های سنتی همچون گردش در خارج شهر و کوهنوردی، رونق یافته است. توسعه گردشگری در مناطق روستایی عنصری اساسی است و یکی از راههای نجات روستاییان از فقر، مهاجرت و مشکلات اجتماعی و اقتصادی به‌شمار می‌رود. گردشگری روستایی یکی از انواع مختلف گردشگری است و شامل فعالیت‌ها و گونه‌های مختلف گردشگری در محیط‌های روستایی و پیرامون آنها می‌شود و نیز دربردارنده ارزش‌ها و آثار متفاوتی برای محیط زیست روستا اعم از طبیعی و انسانی است (Soteriades, 2002: 617). همچنین، گردشگری روستایی را می‌توان نوعی مسافرت دور از خانه به مکان‌هایی خارج از شهرک‌های اصلی و کنار ساحلی تعریف کرد (England Research, 2005: 1). برخی نیز گردشگری روستایی را نوعی فعالیت در مناطق تفریحی- تجاری در روستا می‌دانند که خدماتی را برای گردشگران عرضه می‌کند (Campbell, 1999: 120). در یک مفهوم کلی، می‌توان گردشگری روستایی را فعالیت گردشگری در محیط روستا دانست، یا در یک حوزه کاربردی وسیع‌تر، آن را فعالیت گردشگری در حوزه غیر شهری تلقی کرد که فعالیت‌های انسانی در آن غالباً بخش کشاورزی است (Oppermann, 1996: 88).

مسیرا معتقد است توسعه روستایی طیف وسیعی از فعالیت‌های گوناگون و بسیج انسانی را شامل می‌شود که مردم را به ایستادن روی پای خود و از میان برداشتن ناتوانی‌های ساختاری موجود قادر می‌سازد، ناتوانی‌های مذکور باعث می‌شود که مردم در شرایط نامساعد زندگی کنند (بهرامی، ۱۳۸۳: ۱۴۷). مناطق روستایی معدودی توانسته‌اند از مشکلات کاهش جمعیت، پایین آمدن سطح اشتغال و درآمدها، کاهش خدمات عمومی، و از دست دادن خصوصیات روستایی فرهنگی بگریزند. این نکته به‌طور وسیعی مورد پذیرش قرار گرفته است که راهبردهای جدیدی برای کمک به احیای اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی مورد نیاز است (Holland et al., 2003: 23). گردشگری روستایی همانند هر فعالیت دیگری منبع درآمد و اشتغالزاست و زنجیره‌ای از فعالیت‌های اقتصادی و خدماتی را به‌وجود می‌آورد. طبق گفته گانون در سال ۱۹۹۴، توسعه توریسم در نواحی روستایی می‌تواند زمینه‌ساز رشد اقتصادی، تنوع بخشی اقتصاد روستایی، ایجاد اشتغال و درآمد، کاهش مهاجرت‌های خارجی و امکان جمعیت‌پذیری، بهبود زیرساخت‌ها، و موارد دیگر در مناطق روستایی شود (نقل از مهدوی، ۱۳۸۱: ۵۰). گردشگری روستایی می‌تواند راهبردی برای توسعه همه‌جانبه دولت از نظر اقتصادی، گردشگری روستایی می‌تواند اثرات اقتصادی مهمی را برای نواحی روستایی دربرداشته باشد. گردشگران روستایی برای اقامت، خری کالاهای محلی، و خدمات، پول پرداخت می‌کنند. این پول‌ها در فعالیت‌های محلی جریان می‌یابد و موجب تحرک مناطق روستایی در برآورده کردن هر چه بهتر و بیشتر نیازهای بازدیدکنندگان می‌شود و اثرات مبهم اقتصادی آن به‌کند شدن روند تخلیه سکونت‌گاه‌های روستایی منتهی شود (جوان و سقایی، ۱۳۸۳: ۱۱۳). گردشگری روستایی، به‌عنوان یک ابزار برای تولید اشتغال و توسعه اقتصادی در سطح منطقه، می‌تواند امیدهایی را برای کاهش فقر فراهم آورد (Slee, 1997: 81). گردشگری روستایی می‌تواند به احیا و زنده نگه داشتن این آداب و فرهنگ‌ها در این گونه محیط‌های اجتماعی- تاریخی کمک شایان توجهی بکند. در هر حال سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان به گردشگری به‌عنوان صنعتی که ثبات اقتصادی و جمعیتی را برای جوامع روستایی به دنبال دارد، می‌نگرند و بسیاری گردشگری را عنصر لازم برای حرکت به سوی اصلاح مناطق روستایی می‌دانند و از گردشگری به‌عنوان راهبردی که می‌تواند با توجه به اثربخشی خاص خود به جوامع روستایی حیات دوباره بدهد و آنها را پا بر جا نگه

دارد، یاد می‌کنند (ازکیا و دیگران، ۱۳۸۷). بنابراین، گردشگری روستایی به عنوان یک کارکرد فراساختاری می‌تواند از طریق مشارکت و وابستگی به سایر بخش‌های اقتصادی و فرهنگی جامعه گسترش و تداوم یابد و به نوبه خود در رشد و تعالی روستا و بالطبع گره خوردن آن با توسعه ملی نقش مهمی در فرآیند توسعه کشور ایفا کند.

مبانی نظری

توسعه روستایی

در اوایل ۱۹۹۰، توسعه روستایی تقریباً مترادف با توسعه کشاورزی بوده، مفهوم آن با اشاره ضمنی به عمران کلی مناطق روستاییبا تمرکز بر اصلاح کیفیت زندگی روستاییان همراه بود. در چارچوب این مفهوم، توسعه روستایی موضوعی جامع و چند بعدی به شمار می‌رفت که توسعه کشاورزی و فعالیت‌های وابسته بدان در مناطق روستایی را در بر می‌گرفت (زمانی‌پور، ۱۳۷۹:۵۱). ریورا و قمر (Rivera and Qamar, 2003: 40) بر این باورند که توسعه روستایی فراتر از توسعه کشاورزی بوده، در برگیرنده اهمیت اقتصادی و توان درآمدزایی در موضوعات گوناگون مانند فعالیت‌های غیر زراعی، اکوتوریسم، صنایع دستی، فعالیت‌های بیرون از مزرعه، توسعه زیر ساخت‌های کالبدی و اجتماعی است.

ادبیات توسعه روستایی با تعاریف متعدد از توسعه روستایی همراه است. به گفته مادو (Madu, 2007: 110)، با توجه به ماهیت چند بعدی توسعه، توسعه روستایی ابزاری برای کمک به روستاییان برای الویت‌بندی نیازهایشان با بهره‌گیری از سازمان‌های بومی و موثر است. این سازمان‌ها توانایی محلی را فراهم می‌آورند و برای روستاییان به ویژه زنان روستایی، در زیرساخت‌ها و خدمات اجتماعی سرمایه‌گذاری می‌کنند. وی در ادامه بیان می‌کند که توسعه روستایی محیط فرهنگی- اجتماعی روستا را بهبود می‌بخشد و باعث توانایی افراد برای کسب درآمد و رفاه پایدار می‌شود. به عقیده باریوس (Barrios, 2008: 4)، به نقل از گزارش بانک جهانی، توسعه روستایی در برگیرنده فعالیت‌هایی از قبیل ایجاد زیرساخت‌های کالبدی و اجتماعی، تامین خدمات مالی در نواحی غیر شهری، فعالیت‌های کارآفرینی در سطح خرد و متوسط در اجتماعات روستایی و شهرهای دارای رابطه نزدیک با مناطق روستایی نسبت به سایر مناطق شهری، و توسعه بخش‌های سنتی روستا مانند مدیریت منابع طبیعی و کشاورزی است.

توسعه پایدار

توسعه پایدار هدفی است که سیاست‌ها و روش‌های حامی استانداردهای کنونی زندگی را رد می‌کند. با توجه بدین تعریف، می‌توان چند ویژگی اصلی توسعه پایدار را بدین شرح یادآور شد:

- ۱ - توسعه پایدار به مثابه راهبردی دراز مدت فرض می‌شود که از حفاظت و مدیریت چشم‌پوشی نمی‌کند؛
- ۲ - در توسعه پایدار، تعادل سطح رفاه بین نسل‌های متمادی و درون یک نسل واحد مد نظر قرار می‌گیرد؛
- ۳ - توسعه پایدار به مثابه یک نسخه جهانی ارزشمند برای همه کشورها بدون در نظر گرفتن میزان توسعه، شرایط سیاسی و اجتماعی- فرهنگی آنها فرض می‌شود (Tosum, 2001: 290).

هریس (Harris, 2000: 5)، به نقل از گزارش "آینده مشترک ما" کمیسیون برنتلند، تعریفی استاندارد از توسعه پایدار را بدین شرح ارائه می‌کند: توانایی ایجاد توسعه برای اطمینان از اینکه نیازهای نسل حاضر بدون به خطر انداختن توانایی نسل آینده برای رفع نیازهایشان برطرف می‌شود. وی معتقد است که توسعه پایدار دارای سه جنبه به شرح زیر است:

اقتصادی: باید یک نظام پایدار اقتصادی توانایی آن را داشته باشد که: الف) کالاها و خدمات را به صورتی مداوم تامین کند، ب) در سطوح دولتی، کمتر از وتم‌های خارجی استفاده شود، ج) در ایجاد تعادل میان بخش‌هایی از اقتصاد کشور که باعث بهبود کشاورزی و سایر صنایع می‌شود، کوشا باشد.

زیست محیطی: باید یک نظام پایدار زیست محیطی منابع پایدار خود را حفظ کند، از مصرف بیش از حد منابع بپرهیزد، از منابع تجدیدناپذیر تنها در مواقعی استفاده کند که به دلیل‌های آنها را شناسایی و در آنها سرمایه گذاری کرده باشد.

اجتماعی: باید یک نظام پایدار اجتماعی به برابری توزیع دست یابد و خدمات اجتماعی کافی شامل سلامت، بهداشت، آموزش، برابری جنسیتی، مشارکت، و پاسخ‌گویی‌های سیاسی را فراهم آورد.

توسعه پایدار روستایی

اصطلاح پایداری، در قالب یک مفهوم برنامه‌ریزی، در توسعه روستایی کاربرد فراوان دارد. توسعه پایدار روستایی فرایندی است که در چارپوب آن، توانایی‌های اجتماعات روستایی در راستای رفع نیازهای مادی و معنوی در عین برقراری توازن میان اجزای تشکیل دهنده نظام سکونت محلی (بوم‌شناختی، اجتماعی، اقتصادی، و نهادی) رشد و تعالی می‌یابد (عمادی و عباسی، ۱۳۸۱). توسعه پایدار روستایی شامل بدیل‌هایی است، که از آن جمله‌اند: مدیریت پایدار و متوازن در بهره برداری از منابع طبیعی، ارتقای کیفیت زندگی و کاهش فقر، گسترش مشارکت موثر، افزایش فرصت‌های برابر و دامنه انتخاب به ویژه برای زنان و جوانان، توسعه ارتقای بهره‌وری در کشاورزی، استحکام رشد اقتصادی و متنوع‌سازی اقتصاد روستایی، و یکپارچگی و پیوند موزون جوامع و فضاها روستایی با کلیت سرزمین (Osterwalder, 2003).

به عقیده کای و همکاران (Cai et al., 2009: 8913)، توسعه پایدار در نواحی روستایی فرایند پیچیده است که با اهداف اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، فنی و سیاسی در کنش است. احمد (Ahmad, 2006: 47-50)، نیز بر این باور است که باید پایداری توسعه روستایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی، و سیاسی مورد توجه قرار گیرد. وی این ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و سیاسی مورد توجه قرار گیرد. وی این ابعاد را به شرح زیر مورد بحث قرار می‌دهد:

بعد اقتصادی

فعالیت‌های مربوط به تولید و توزیع محصولات از جمله فعالیت‌هایی است که هم اشتغال و هم درآمد تولید می‌کند. این گونه فعالیت‌ها ممکن است هم فعالیت‌های زراعی (کشاورزی، شیلات، دامپروری و جنگل‌داری) و هم فعالیت‌های غیر زراعی (کارآفرینی‌های غیر زراعی مربوط به کشاورزی و یا فرآوری محصولات کشاورزی) را در بر می‌گیرد. در بخش غیرزراعی، آموزش کارآفرینی و دسترسی به منابع اعتباری و اطلاعاتی درباره بازار بسیار اهمیت دارند. عنصر دیگر توسعه روستایی تسهیلات زیر ساختاری شامل جاده‌ها، پل‌ها، دسترسی به آب، تسهیلات بازار یابی مناسب و برق‌رسانی به روستاهاست.

بعد اجتماعی

آموزش، سلامتی و بهداشت عناصر کلیدی توسعه توانمندی‌های انسانی به‌شمار می‌روند. در حوزه آموزش، توجه به کمیت و کیفیت آموزش در مقاطع ابتدایی و متوسطه دارای اهمیتی دوچندان است، و می‌توان در چارچوبی مناسب با یک سیاست-گذاری درست آموزشی بدان تحقق بخشید.

بعد زیست محیطی

حفاظت از محیط زیست مهم‌ترین عنصر توسعه پایدار است. آسیب‌های زیست محیطی نه تنها به کاهش فعالیت‌های بهره‌وری زراعی و غیرزراعی بلکه به ایجاد مخاطرات سلامتی و بهداشتی برای انسان‌ها، حیوانات و سایر اشکال زندگی می‌انجامد.

بعد سیاسی

پایداری توسعه روستایی و کاهش هدفمند فقر در گرو رفع نیازهای اجتماعی همه گروه‌های جامعه است، به گونه‌ای که همه آنها از دسترسی برابر به فرصت‌ها، منابع، تسهیلات و نهاده‌ها برای بهبود شرایط زندگی خود برخوردار باشند.

با توجه بدین مباحث، گردشگری را می‌توان به عنوان راهبردی جامع برای توسعه روستایی مد نظر قرار داد و با این دید، گردشگری تا حد گسترده‌ای به توسعه پایدار و در نتیجه، به گردشگری پایدار نزدیک می‌شود که تمام ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی و مدیریتی روستاها را مورد توجه قرار می‌دهد و تلاش دارد تا در بلندمدت زمینه رشد و شکوفایی روستاها را در تمامی عرصه‌ها فراهم کند.

بحث و بررسی

روش کار در این مقاله توصیفی-تحلیلی و روش جمع‌آوری اطلاعات به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی است. در روش میدانی، برای پی‌بردن به این مهم که ورود گردشگر تا چه حد تاثیرات اقتصادی بر زندگی مردم داشته است، پرسشنامه‌ای در ۱۰ بند تهیه و بین خانوارهای روستاییان حاضر در دهستان کوهپایه پخش و اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شد. با توجه به گسترده بودن و نیز پیمایشی بودن تحقیق، از نمونه‌گیری استفاده و نتایج حاصل به جامعه‌ی آماری تعمیم داده شده است

موقعیت منطقه

روستای دلفارد مرکز دهستان دلفارد، از توابع بخش ساردوئیه شهرستان جیرفت، با مختصات جغرافیایی ۵۷ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی و ۲۹ درجه و ۱ دقیقه عرض شمالی، در ۴۰ کیلومتری شمال غرب شهر جیرفت قرار گرفته است. روستای دلفارد از شمال غرب به کوه هزار شاخ و از جنوب شرق به کوه آبگرمو محدود می‌شود. ارتفاع این روستا از سطح دریا در حدود ۱۳۷۸ متر است و به دلیل استقرار در ناحیه نیمه خشک، اقلیمی متنوع، با بهار و تابستان نسبتاً گرم و زمستان‌های معتدل و مطبوع دارد. رودخانه دلفارد از کنار روستا عبور می‌کند.

این روستای خوش آب و هوا، که در گذشته از بیلاقات جیرفت محسوب می‌شد، طی سده اخیر به سکونتگاه دائمی تبدیل شده است. براساس نتایج سرشماری سال ۱۳۷۵، روستای دلفارد در حدود ۳۵۵۵ نفر جمعیت داشته است که در سال ۱۳۸۵، به ۴۳۸۵ نفر افزایش یافته است. جمعیت این روستا در فصول معتدل افزایش می‌یابد. بیشتر درآمد مردم روستای دلفارد از فعالیت‌های زراعی، باغداری و دامداری تأمین می‌شود. گروهی از مردم، در امور خدماتی و تولید صنایع دستی اشتغال دارند.

محصولات عمده زراعی این روستا شامل گندم، جو، نخود، عدس، لوبیا، ماش و انواع صیفی جات و سبزی جات است. اراضی روستا به صورت آبی کشت می‌شوند و آب مورد نیاز آن از رودخانه، چشمه و قنات تأمین می‌شود. باغداری در روستا رونق دارد و گردو، زردآلو و مرکبات از محصولات باغی و سردرختی آن است. دامداری در روستای دلفارد به شیوه سنتی رواج دارد و محصولات دامی آن شامل گوشت و انواع لبنیات است. روستای دلفارد از دو بخش دلفارد بالا و دلفارد پایین تشکیل شده است. دلفارد بالا در ناحیه کوهستانی و دلفارد پایین در ناحیه بیابانی استقرار یافته‌اند. بافت مسکونی روستا در برخی قسمت‌ها به صورت متمرکز و در برخی دیگر به صورت پراکنده گسترش یافته است. اغلب خانه‌های روستا در یک طبقه احداث شده‌اند. مصالح عمده به کار رفته در ساخت خانه‌ها روستا سنگ، آهن، آجر، بلوک و سیمان است. در برخی نقاط پیرامون روستا، کپر نیز مشاهده می‌شود.

جاذبه‌های گردشگری منطقه

روستای دلفارد از زیباترین روستاهای بیلاقی شهرستان جیرفت است که از اطراف به وسیله ارتفاعات محاصره شده است. چشم‌انداز کوهستانی و بیابانی روستا و مناظر زیبا و طبیعت بکر، دلفارد را به بیلاقی چهار فصل تبدیل کرده است. علاقمندان به فضاهای منحصر به فرد روستایی و گردشگری روستایی، اوقات فراغت خود را در طبیعت زیبای این روستا سپری می‌کنند. در هنگام بهار و تابستان در اراضی پیرامون روستا درختان کیکم، سینه‌چو، شقین، بنه، بادام کوهی، زالزالک، تمورک و انواع گیاهان داروی کلپوره، آویشن، گل‌گاوزبان، شیرین بیان، بومادران و گون می‌رویند و سبب سرسبزی و شادابی محیط می‌شوند.

جاذبه‌های طبیعی منطقه

از مهم‌ترین جاذبه‌های طبیعی روستای دلفارد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: گلم (golm) های دخترکش: گلم‌ها، استخرها و یا حوض‌هایی هستند که چشم‌انداز بسیار زیبایی را پدید می‌آورند. مردم بومی معتقدند، این گلم‌ها خواص دارویی و ویژگی‌های آب درمانی دارند. اردوگاه زمستانی دلفارد: این اردوگاه در ارتفاعات کوه نیمه، موقعیت و چشم‌انداز بسیار جذابی دارد. مجموعه‌ای از جاذبه‌های طبیعی مانند آبشارها و آب‌نماها، چشمه‌ها، یخچال‌های طبیعی و چشم‌انداز دخترها را می‌توان از دیگر زیبایی‌های طبیعی این روستا برشمرد. روستای دلفارد به لحاظ اقلیم و موقعیت طبیعی ویژه یکی از روستاهای پرجاذبه استان کرمان محسوب می‌شود.

جاذبه‌های اجتماعی

مردم روستای دلفارد، آئین‌های ویژه و مرسوم را در اعیاد ملی و مذهبی و در ایام محرم و وفات ائمه به جای می‌آورند. از مراسم ویژه این روستا می‌توان به مراسم ماه رمضان و دعای طلب باران اشاره کرد. از دیگر مراسم جالب توجه مردم روستای دلفارد جشن حنابندان است که یک روز قبل از مراسم عروسی برگزار می‌شود. در این مراسم خانواده داماد، حنا و خلعت به خانه عروس می‌آورد و با جشن و پایکوبی مراسم حنابندان را برگزار می‌کنند. بهره‌گیری از انواع ترانه‌ها و نوای دلنشین تار، همراه با ترانه‌ها و آهنگ‌های محلی، جاذبه‌های عروسی سنتی و جشن‌های محلی را دو چندان می‌کنند. چوب بازی و رقص چوب از ورزش‌ها و بازی‌های رایج روستای دلفارد است. استفاده از پوشاک محلی در میان مردم روستای دلفارد رایج نیست ولی برخی افراد میانسال همچنان از لباس‌های محلی و سنتی استفاده می‌کنند. برخی از لباس‌های محلی روستا به پوشاک عشایر منطقه

شبهات دارد. صنایع دستی روستای دلفارد شامل دست‌بافت‌هایی از قبیل گلیم و جاجیم است. گردو، گیاهان دارویی و گلیم، معروف‌ترین سوغات این روستا به شمار می‌روند. طبخ انواع غذاهای مناطق سردسیری و گرمسیری در این روستا متداول است. از انواع غذاهای بومی روستای دلفارد می‌توان به کشک و بادمجان، دلمه برگ مو، سمبوسه، هلیم بادمجان، هلیم گندم، ماست، اسفناج و آش انار اشاره نمود.

امکانات و خدمات گردشگری منطقه

از لحاظ حمل‌ونقل روستاهای موجود در دهستان دلفارد با اینکه پذیرای گردشگران زیادی هستند اما امکانات حمل و نقل درون روستایی به‌هیچ‌عنوان وجود ندارد. همچنین راه‌های بین روستایی در برخی از مسیرها به صورت خاکی و با جاده‌های باریک بوده و این مهم باعث نارضایتی گردشگران منطقه و نیز عدم تحمل بار ورود گردشگر به منطقه شده است. در همین رابطه اما، راه‌های مواصلاتی به روستاهای دهستان دلفارد آسفالتی و دارای سرویس‌های تقریباً مناسبی به شهر می‌باشد.

امکانات اقامت‌گاهی، پذیرایی، تفریحی و رفاهی

یکی از ابزارهای اساسی صنعت گردشگری امکانات سیاحتی و اقامتی و نیز آماده‌سازی زیرساخت‌های گردشگری است. در این رابطه و بنابر مشاهدات صورت گرفته، دهستان دلفارد از امکانات اقامتی و رفاهی مناسبی برخوردار نیستند که این مهم در صورت بهبود می‌تواند اقتصاد منطقه را به‌شدت تحت تاثیر قرار دهد. همچنین وجود تعدادی رستوران در کل این منطقه کافی به نظر نمی‌رسد و پتانسیل راه‌اندازی تعداد بیشتری از این واحدها وجود دارد. همچنین در دهستان دلفارد شهربازی یا باغ وحش نیز وجود ندارد. با توجه به گردشگرپذیر بودن منطقه متأسفانه هیچ بازاریچه‌ای در آن مشاهده نمی‌شود و این مهم یکی از کمبودهای موجود در این منطقه محسوب می‌شود. در این رابطه وجود چند فروشگاه در این مناطق به‌نظر روستاییان منطقه کافی به‌نظر می‌رسد.

هجوم گردشگران استانهای جنوب شرق به دلفارد

روستای دلفارد از سوی سازمان گردشگری و میراث فرهنگی استان کرمان به عنوان یکی از ۱۱ روستای هدف گردشگری در این استان انتخاب شده است. هزاران نفر از استانهای هرمزگان، سیستان و بلوچستان، کرمان، یزد و سایر مناطق کشور و بخصوص در ایام تابستان برای استفاده از طبیعت این منطقه وارد دلفارد می‌شوند و برای مدتی در کنار آبشارهای طبیعی این منطقه اتراق می‌کنند.

روش تحقیق:

برای بررسی اثرات ورود گردشگر بر اقتصاد منطقه مورد مطالعه از پارامترهایی مثل اشتغال‌زایی، بهبود درآمد، رشد ساخت‌وساز استفاده شده است. همچنین اثرات سوء ورود گردشگر نیز در این مطالعه با پارامترهایی مثل تاثیرات گردشگری بر سوداگری در زمین و مسکن، افزایش قیمت محصولات و نیز تغییر الگوی کشت مورد بررسی قرار گرفت و در قالب پرسشنامه که در ذیل آورده شده است، از روستاییان نظرسنجی شد.

تأثیرات اقتصادی گردشگری (اعداد برحسب درصد)

ردیف	تأثیرات اقتصادی گردشگری	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
۱	گردشگری تا چه حد منجر به اشتغال‌زایی برای مردم روستا شده است؟	۲۶.۷	۳۶.۹	۲۰.۱	۱۱	۵۰.۳
۲	گردشگری تا چه حد موجب بهبود درآمد اهالی روستا شده است؟	۱۹	۳۸.۹	۲۲.۷	۱۲	۷.۴
۳	گردشگری تا چه حد موجب افزایش قیمت کالاها و اجناس شده است؟	۵.۵	۷.۸	۴۵	۳۰.۵	۱۱.۲
۴	گردشگری تا چه حد موجب افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا شده است؟	۳۴.۲	۲۲.۲	۳۹	۴.۶	۰
۵	گردشگری تا چه حد الگوی کشت روستا را تغییر داده است؟	۰	۵.۵	۱۶	۳۲	۴۶.۵
۶	گردشگری تا چه حد موجب تنوع محصولات داخلی روستا شده است؟	۹.۲	۱۱.۷	۳۵.۵	۲۰.۹	۲۲.۷
۷	گردشگری تا چه حد منجر به گسترش سوداگری زمین در روستا شده است؟	۳۸	۳۲.۶	۲۳.۵	۲.۹	۰
۸	گردشگری تا چه حد بر افزایش ساخت و ساز در روستا تأثیر داشته است؟	۴۰.۷	۳۴.۵	۲۱.۴	۱.۴	۲
۹	گردشگری تا چه حد ترکیب دام-های روستا را تغییر داده است؟	۱.۲	۲۲.۸	۱۶.۸	۲۵.۹	۳۳.۳
۱۰	گردشگری تا چه حد موجب بهبود کمی و کیفی صنایع دستی شده است؟	۳.۵	۲۰.۷	۲۲.۴	۳۲.۸	۲۰.۶

کاربرد روشها

اعداد و ارقام محاسبه شده به وسیله طیف لیکرت مورد بررسی قرار گرفتند. این روش به طور گسترده در علوم اجتماعی و اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این روش به سوالاتی که در راستای تاثیرات مثبت رشد و توسعه گردشگری و ورود گردشگر به منطقه، بر اقتصاد باشد، به گزینه کاملاً موافق تا گزینه کاملاً مخالف به ترتیب ارزش یک تا پنج داده می‌شود (خیلی زیاد= ۵، زیاد= ۴، متوسط= ۳، کم= ۲ و خیلی کم= ۱). این سوالات شامل سوالهای ۱، ۲، ۶، ۸ و ۱۰ می‌باشد. همچنین به سوالاتی که در راستای تاثیرات سوء ورود گردشگر بر اقتصاد منطقه مورد بررسی باشد، به گزینه کاملاً موافق تا گزینه کاملاً مخالف به ترتیب ارزش پنج تا یک داده می‌شود (خیلی زیاد= ۱، زیاد= ۲، متوسط= ۳، کم= ۴ و خیلی کم= ۵). این سوالات شامل سوالات ۳، ۴، ۵، ۷ و ۹ می‌باشد.

حال براساس ارزش داده شده به هریک از گزینه‌ها یک مقدار عددی تحت عنوان "تاثیرات مثبت توسعه گردشگری بر اقتصاد منطقه" مورد بررسی قرار گرفت که اعداد بالا بین بر اساس طیف لیکرت بین ۲۲۰۰۰ تا ۱۱۰۰۰۰ دسته بندی شده و تحلیل‌های زیر از این دسته بندی حاصل می‌شود. (۲۲۰۰۰ نشانه کمترین و ۱۱۰۰۰۰ نشانه‌ی بیشترین تاثیر توسعه و رشد ورود گردشگر بر بهبود اقتصاد روستایی است). در مرحله بعد، دامنه مذکور به سه قسمت تقسیم شده است که به ترتیب بیانگر تاثیرات کم (وقتی که مقدار عددی استقبال کمتر از ۵۱ هزار باشد)، تاثیرات متوسط (وقتی که مقدار عددی استقبال بین ۵۱ تا ۸۱ هزار باشد) و تاثیرات زیاد (وقتی که مقدار عددی استقبال بیشتر از ۸۱ هزار باشد) ورود گردشگر بر بهبود اقتصاد روستایی است.

در رابطه با سوالاتی که در راستای تاثیرات سوء ورود گردشگر بر اقتصاد منطقه مورد بررسی قرار گرفت، موارد فوق به صورت عکس مورد بررسی قرار می‌گیرند و طیف لیکرت بین ۱۱۰۰۰۰ تا ۲۲۰۰۰ دسته بندی شده است. (۱۱۰۰۰۰ نشانه کمترین و ۲۲۰۰۰ نشانه بیشترین تاثیر سوء ورود گردشگر بر بهبود اقتصاد روستایی است). در اینجا نیز دامنه مذکور به سه قسمت تقسیم شده است که به ترتیب بیانگر تاثیرات سوء زیاد (وقتی که مقدار عددی استقبال کمتر از ۵۱ هزار باشد)، تاثیرات سوء متوسط (وقتی که مقدار عددی استقبال بین ۵۱ تا ۸۱ هزار باشد) و تاثیرات سوء زیاد (وقتی که مقدار عددی استقبال بیشتر از ۸۱ هزار باشد) ورود گردشگر بر اقتصاد روستایی است.

ردیف	تأثیرات اقتصادی گردشگری	عدد به دست آمده برای طیف لیکرت
۱	گردشگری تا چه حد منجر به اشتغال‌زایی برای مردم روستا شده است؟	۸۱۱۱۴
۲	گردشگری تا چه حد موجب بهبود درآمد اهالی روستا شده است؟	۷۷۰۲۲
۳	گردشگری تا چه حد موجب افزایش قیمت کالاها و اجناس شده است؟	۷۳۵۰۲
۴	گردشگری تا چه حد موجب افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا شده است؟	۴۲۳۲۸
۵	گردشگری تا چه حد الگوی کشت روستا را تغییر داده است؟	۹۲۷۳۰
۶	گردشگری تا چه حد موجب تنوع محصولات داخلی روستا شده است؟	۵۵۳۷۴
۷	گردشگری تا چه حد منجر به گسترش سوداگری زمین در روستا شده است؟	۴۱۲۰۶
۸	گردشگری تا چه حد بر افزایش ساخت و ساز در روستا تأثیر داشته است؟	۹۳۳۹۰
۹	گردشگری تا چه حد ترکیب دام‌های روستا را تغییر داده است؟	۸۰۱۴۶
۱۰	گردشگری تا چه حد موجب بهبود کمی و کیفی صنایع دستی شده است؟	۴۱۹۵۴

یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

نتایج حاصل از محاسبات مذکور در ذیل مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند.

۱ - از منظر روستاییان منطقه کوهپایه ورود گردشگر تأثیر زیادی بر بهبود اشتغال‌زایی در این منطقه دارد چراکه عدد حاصل از این پارامتر در رده زیاد قرار گرفته است. این تأثیر بیشتر به علت پرداخت به کارهای خدماتی است. به عنوان مثال در جمع‌آوری پرسشنامه مشخص شد که اغلب مغازه‌داران و نیز کارگران ساختمانی از ورود گردشگر منفعت بیشتری می‌برند و رغبت بیشتری برای حضور گردشگران در منطقه دارند

۲ - درآمد اهالی منطقه از ورود گردشگر تأثیرات مناسبی می‌پذیرد و با ورود گردشگر رابطه مستقیم دارد. این مهم با قرار گرفتن عدد گزینه مورد نظر در رده مناسبی قرار گرفته و نزدیک به رده زیاد است. افزایش درآمد که با ورود گردشگر رابطه مستقیم دارد در این مطالعه به علت فروش محصولات تولیدی در دهستان است. خدمات نیز بخش زیادی از این افزایش درآمد را شامل می‌شود.

۳ - قیمت کالاها و اجناس با ورود گردشگر به منطقه رابطه نسبتاً مستقیم، اما کوچکی دارد چراکه عدد گزینه مورد نظر در رده متوسط قرار گرفته است ولی به رده کم، نزدیک است. در این رابطه افزایش قیمت برخی از اقلام خوراکی که به علت دوری از شهر اتفاق می‌افتد طبیعی به نظر می‌رسد اما در مجموع ورود گردشگر افزایش قیمت اجناس را به دنبال خواهد داشت.

۴ - روستاییان منطقه، تاثیر ورود گردشگر را بر قیمت زمین و مسکن قابل توجه ارزیابی کردند و این مهم به علت قرار گرفتن پارامتر مورد نظر در رده زیاد قابل بررسی است. در سال‌های اخیر این افزایش قیمت رشد بسیار شدیدی داشته است که علت آن را می‌توان در روی آوردن گردشگران به مناطق آرام روستا دانست. در این رابطه روستاییان نیز به علت دستیابی به درآمد بسیار زیاد از فروش املاک خود، جهش قیمتی زمین و مسکن را دامن زدند.

۵ - گردشگری تاثیر بدی را بر الگوی کشت منطقه نداشته است و می‌توان گفت آن را بدون تغییر باقی گذاشته است. در منطقه مورد بررسی اکثراً درختان میوه وجود دارد که در کنار گندم، جو و سایر محصولات از دیرباز کشت می‌شد.

۶ - محصولات داخلی روستا با افزایش ورود گردشگران به منطقه تنوع چندانی نیافته است چراکه پارامتر مورد نظر در رده متوسط قرار گرفته است.

۷ - سوداگری زمین در منطقه مورد بررسی به علت ورود گردشگر بسیار زیاد شده و می‌توان گفت تاثیر سوء ورود گردشگر در این مورد قابل بررسی است. در این رابطه و به اذعان روستاییان در سالهای اخیر عده‌ی زیادی از دلان با آگهی نسبت به افزایش قیمت‌ها در آینده و بعضاً برای بازار گرمی در بازار مسکن روستایی، اقدام به سوداگری در این زمینه کرده‌اند.

۸ - ساخت‌وساز در منطقه کوهپایه با افزایش ورود گردشگران رشد بسیار زیادی را تجربه کرده است و این مهم را می‌توان در قرار پرفتن پارامتر مربوطه در رده زیاد بررسی کرد. ساخت‌وساز در این مناطق اگرچه تاثیر نامناسبی بر اکوسیستم محیط بر جای گذاشته است، اما رونق و آبادانی دهستان مورد بررسی را در پی داشته است.

۹ - گردشگری تاثیر زیادی بر تغییر ترکیب دامهای روستایی نداشته است و پارامتر مربوطه در انتهای ردیف متوسط و نزدیکی ردیف کم در طیف لیکرت قرار گرفته است. دام‌های این روستا اغلب گاو و گوسفند بوده و ترکیب آن‌ها تاثیر زیادی از ورود گردشگر نپذیرفته‌اند.

۱۰ - صنایع دستی روستا که در منطقه مورد مطالعه بسیار اندک هستند، با ورود گردشگر رشد و بهبود خاصی را تجربه نکرده‌اند، چراکه عدد مربوطه در ردیف اندک طیف قرار گرفته است. صنایع دستی دهستان مورد بررسی قابل توجه نیستند و می‌توان گفت در کوهپایه کسی به این حرفه نمی‌پردازد و بنابراین صنایع دستی این دهستان تاثیرات زیادی را از ورود گردشگر نپذیرفته است.

با توجه به نتایجی که با جمع آوری نظرات مردم از طریق پرسشنامه جمع آوری و به وسیله طیف لیکرت مورد بررسی قرار گرفت، می‌توان گفت که اثرات گردشگری بر اقتصاد منطقه زیاد و معنی‌دار است که می‌تواند تاثیرات بسیار مثبتی را بر کاهش فقر و بهبود شرایط زندگی روستاییان داشته باشد. در این رابطه همان‌گونه که در جدول

فوق آمده است، گردشگری اثرات مثبتی در مقایسه با اثرات منفی دارد. بنابراین می توان گفت، افزایش ورود گردشگر باعث اشتغالزایی و نیز افزایش درآمد روستاییان شده است. همچنین افزایش نیافتن قیمت کالاها و نیز افزایش خیره کننده ساخت و ساز که از نگاه روستاییان به دست آمد نشان دهنده تاثیرات مناسب گردشگری بر روستاهای هدف گردشگری در منطقه دلفارد بوده است. در این رابطه اما افزایش قیمت زمین که اغلب به علت واسطه‌گری اتفاق افتاده است، اتفاق نامیمونی است که اگرچه درآمد برخی از روستاییان را افزایش داده است اما باعث نامناسب شدن اوضاع بازار مسکن و زمین در این مناطق شده است. همچنین گردشگری تاثیرات زیادی بر بهبود صنایع دستی روستاییان منطقه نداشته است که این مهم به علت عدم وجود صنایع دستی خاص و قابل توجهی در منطقه است.

در پایان با توجه به اینکه ورود گردشگر اثرات مثبت اقتصادی از جمله افزایش اشتغال و نیز افزایش درآمد روستاییان را به همراه داشته است، پیشنهادات زیر مطرح می‌شود:

۱- مشارکت و سرمایه‌گذاری دولت در زمینه توسعه فعالیت گردشگری در منطقه

۲- تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در این صنعت

۳- ایجاد مراکز اقامتگاهی و خدماتی- رفاهی مناسب و با استاندارد بالا در منطقه برای گردشگران

۴- معرفی فرصتهای سرمایه‌گذاری فراوان موجود در این مناطق در نمایشگاه‌ها و همایشهای مختلف

۵- احداث مراکز خدماتی از قبیل تعمیرگاه و جایگاه سوخت

۶- ترغیب مردم و ستا به فروش محصولات دامی و میوه خود به گردشگران به عنوان یکی از راههای کسب درآمد

۷- بهبود سطح بهداشت و نظافت در مناطق روستایی

منابع و ماخذ:

۱- نصیری‌زاده، حمیدرضا و توتونچی، جلیل (۱۳۸۲)، "جهانگردی و اشتغال" سمینار بررسی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران. تهران: سازمان ایرانگردی و جهانگردی.

۲- مهدوی، داوود (۱۳۸۱)، نقش توریسم در توسعه نواحی روستایی پیرامون شهرها و ارائه مدل استراتژیک (نمونه: دهستان لواسان کوچک). (پایان‌نامه دکترا). دانشگاه تربیت مدرس.

۳- جوان، جعفر و سقایی، مهدوی (۱۳۸۳)، نقش گردشگری روستایی در توسعه منطقه‌ای با تاکید بر مدیریت روستایی. مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ش ۲.

۴- ازکیا، مصطفی و ایمانی، علی (۱۳۷۸)، توسعه پایدار روستایی، اطلاعات، تهران.

- 5- Soteriades, Morios (2002), Tourism and environment in rural areas. Available on: www.fund.acbe/prelude.
- 6 – England Resarch (2005), Rural and from tourism. Available on: www.anobanini.ir .
- 7- Oppermann, Martin (1996), rural tourism in Southern Germany. Annals of Tourism Research, Vol. 13, No. 1.
- 8- Holland, J.; Burian, M.; and Dixey, L. (2003), Tourism in Poor Rural Areas, Diversifying the Product and Expanding the Benefits in Rural, Areas. London: PSA publication.
- 9- Slee, Bill (1997), the economic impact of alternative types of rural tourism. Journal of Agricultural Economics, Vol. 10, No. 6.
- 10- Rivera, M. W. and Qamar, K. M. (2003), Agricultural Extension, Rural Development and the Food Security Challenge. Rome: Food and Agriculture Organization of United Nations.
- 11- Madu, A. I. (2007), Case study: the underlying factors of rural development patterns in the Nsukka region of southeastern Nigeria. Journal of Rural and Community Development. Vol. 2, No. 2: 110-122.
- 12- Barrios, B. E. (2008), Infrastructure and rural development: household perceptions on rural development. Progress in Planning. Vol. 70, No. 1: 1-44.
- 13- Harris, M. J. (2000), Basic principles of sustainable development. Working Paper 00-40. USA, Medford, Tufts University, Global Development and Environment Institute.
- 14- Tosum, C. (2001), Challenges of sustainable tourism development: bringing in the developing world: the case of Turkey. Tourism Management. Vol. 22, No. 3: 298-303.
- 15- Osterwalder, A. (2003), ICT in Developing Countries. Lausana: University of Lausana.
- 16- Cai, P. Y. Huang, H. G., Yang, F. Z., Sun, W. and Chen, B. (2009), Investigation of public s perception towards rural sustainable development based on two-level expert system. Expert Systems with Applications. Vol. 36, No. 5: 8910-8924.
- 17- Ahmad, K. Q. (2006), emerging issues concerning rural development and poverty alleviation in the Asia-Pacific region and role of CIRDAP pp. 43-61. In: Paudyal, P. D. (ed.) Current Status and Future Directions of Rural Development: CIRDAP Perspectives. Dhaka: Centre on Intergrated Rural Development for Asia and the Pacific.

